

FORSVAR FOR NATUREN

HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK ØVELSESPADS

EVALUERING AF DRIFTS- OG PLEJEPLAN **2008-2022**

Titel: Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, Evaluering af Drifts- og Plejeplan 2008-2022

Udgivelse: Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2015

Udarbejdelse: Dansk Natur Rådgivning og NIRAS A/S, Pernille Brandt Poulsen

Kvalitetssikring: Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, Henrik Olsen og Margit Buhl

Godkendelse: Chef for Rådgivningsafdelingen, Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse
Boie Skov Frederiksen

Fotos: Michael Sand og Henrik Olsen

Layout og produktion: Rosendahls a/s, København

ISBN: 978-87-92898-76-0

Internetversion: Evalueringen samt DPPL kan findes i elektronisk format på www.forsvaret.dk

INDHOLD

1. RESUMÉ	4	5. AKTIVITETER	22
2. INDLEDNING	6	5.1 Rydning	22
3. EVALUERING AF AKTIVITETER	8	5.2 Slåning	23
3.1 Militæranvendelse	9	5.3 Hydrologi	25
3.2 Naturbeskyttelse	12	5.4 Beplantningspleje	25
3.3 Publikumshensyn	15	5.5 Kulturhistoriske interesser	26
3.4 Gennemførte aktiviteter ud over drifts- og plejeplanens anvisninger	16	5.6 Invasive arter	27
4. OPSUMMERING AF STATUS	19	5.7 Andet	27
4.1 Militæranvendelse	19	6. REFERENCER	28
4.2 Naturbeskyttelse	19	7. BILAG	29
4.3 Publikumshensyn	21	7.1 Aktivitetskort	29
4.4 Gennemførte aktiviteter ud over drifts- og plejeplanens anvisninger	21		

1. RESUMÉ

Drifts- og plejeplanen for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads 2008-2022 er gennemgået og evalueret med henblik på at identificere tiltag, der er gennemført, samt tiltag der helt eller delvis mangler gennemførelse.

Af de foreskrevne drifts- og plejeplan indsatser i relation til militæranvendelsen er der bl.a. etableret nye beredskabsområder, og der er anlagt hovedparten af en omfattende Ringvej, som bugter sig rundt i terrænet. Der er opført en ny kulissey, den eksisterende observationspost og kontrolpost er udbygget og en ny delingslejr er anlagt. Der skal findes en ny lokalitet til en bremsebane. Drifts- og plejeplanen beskriver desuden en omfattende skovdriftsplan, hvoraf kun en mindre del af indsatserne er udført.

Størstedelen af terrænet er bestående af overdrevsarealer, som siden 2014 er slået med opsamling. Der har førhen været problemer med slåning grundet det kuperede terræn. Slåning med opsamling gør sig også gældende for engarealerne, som ligeledes førhen har vist sig svære at slå grundet kuperet terræn. Der er enkelte sletteområder på terrænet. De slås årligt i form af høslet.

Drifts- og plejeplanen foreskriver flere skovområder, hvor der skal tinglyses fredskovspligt, hvilket stadig mangler gennemførelse. Der er flere skovområder, som er udlagt til urørt skov.

Rundt på terrænet forekommer en del større og mindre vandhuller, hvoraf de fleste er beskrevet i drifts- og

plejeplanen. Der er sket pleje af hovedparten af vandhullerne, som beskrevet i drifts- og plejeplanen. Enkelte mangler fortsat en indsats.

I forbindelse med bekæmpelse af invasive arter er der en spredt forekomst af kæmpe-bjørneklo. Der er fokus på problemstillingen og de bekæmpes nu effektivt hvert år. Der er i de sidste år konstateret forekomst af mink på terrænet. De reguleres.

Der er i forbindelse med publikums adgang til terrænet opstillet skilte ved indfaldsveje, som fortæller om færdsel i terrænet.

Ud over de aktiviteter, der er beskrevet i drifts- og plejeplanen, er der bl.a. etableret to områder med øvelsesskov bestående af hurtigt voksende pil samt to kampstillinger i den nordlige del af terrænet. Der er

knust opvækst af pil på et mindre engområde og der er ryddet opvækst rundt om et vandhul. To nye vandhuller er opstået ved tilblivelsen af den nye Ringvej. Der er efterfølgende etableret et overløbsrør i begge vandhuller for at sikre en maksimal vandstand. Der er etableret en insektvold i den sydvestlige del af terrænet.

Fra 2012 styres skovdriften på terrænet ved funktionsudbud efter naturnære principper. Forsvarsministeriets interne jagtorganisation er nedlagt, vildtpleje er ophørt og jagten udlejes.

Sammenfattende kan det konkluderes at store dele af de planlagte pleje- og driftstiltag er gennemført. Men specielt plejetiltag omhandlende skovdrift samt slåning af de mange overdrev, bør prioriteres på ny for at sikre diversitet til øvelsesformål.

Overdrev på øvelsespladsen.

2. INDLEDNING

Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner er styret af 15-årige drifts- og plejeplaner. Udarbejdelse af drifts- og plejeplaner for de enkelte terræner påhviler Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og sker med henvisning til Bestemmelse om drifts- og plejeplaner (FBE, 2011).

For Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er der godkendt en drifts- og plejeplan for perioden 1. januar 2008 til 31. december 2022 (Miljøministeriet, 2000). Denne benævnes herefter drifts- og plejeplanen. Planperioden er knap halvvejs og det er ønskeligt med en evaluering af status for gennemførelsen.

Jævnfør retningslinjerne i drifts- og plejeplanen skal anvendelsen af øvelsespladsen tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som øvelsesplads, og derfor fortsat skal kunne opfylde forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanperioden søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer den militære brug, samt er foreneligt med hensynet til de natur- og kulturmæssige værdier.

Retningslinjerne skal realiseres på baggrund af en række planlagte aktiviteter. Nærværende gennemgang og evaluering af aktiviteter på øvelsespladsen er foretaget med udgangspunkt i den foreliggende drifts- og

Fiskehejre ved sø.

plejeplans planafsnit, som dækker en 15-årig planperiode.

Nærværende evaluering er gennemført af Margit Buhl, KCDK, Pernille Brandt Poulsen, NIRAS A/S og terrænbefalingsmand/ seniorsergent Henrik F. Munck. Sidstnævnte har et godt indblik i terrænets nuværende og hidtidige drift og pleje. I forbindelse med nærværende evaluering er der foretaget besigtigelser på terrænet 26. maj 2015.

Notatets struktur består af et resumé, der kort opridser evalueringens hovedkonklusioner efterfulgt af nærværende introduktion. Derefter følger en mere grundig aktivitetsgennemgang af tiltagene i drifts- og plejeplanen.

Alle aktiviteter er i notatet opdelt i emnerne *militæranvendelse*, *naturbeskyttelse* og *publikumshensyn*. Inden for hvert emne gøres status over de gennemførte aktiviteter, sammenlignet med det planlagte niveau. Tiltag, der er udført, selv om de ikke er beskrevet i drifts- og plejeplanens anvisninger, er ligeledes inkluderet.

Aktivitetsgennemgangen efterfølges af en opsummering over de forhold, der af forskellige årsager endnu ikke er gennemført, og som mangler, for at drifts- og plejeplanens mål er opfyldt. Notatet munder ud i en systematisk opgørelse af aktiviteter, der skal gennemføres den kommende 5-års periode.

3. EVALUERING AF AKTIVITETER

Metodikken i det følgende er, at handlingsplanen for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads fra drifts- og plejeplanen for perioden 2008-2022 gennemgås i skemaform.

De respektive aktiviteter kategoriseres efter emnerne *militæranvendelse*, *naturbeskyttelse* og *publikumshen-syn*, og der gives en kort beskrivelse af de planlagte aktiviteter. Navneangivelserne svarer til dem, der er an-

vendt i drifts- og plejeplanen med tilhørende kort. Terrænet er inddelt i afdelinger og derunder i litra, og tallene i aktivitetsbeskrivelsen, f.eks. 102r, henviser til disse. For hver aktivitet er der i højre kolonne en kort beskrivelse af status for gennemførelsen af aktiviteten samt en konklusion fremhævet med **fed**. Drifts- og plejeplanen angiver en prioritering af indsatsen i forskellige faser af planperioden. Dette er ikke vægtet i evalueringen, idet der ses på den samlede indsats i planperioden.

Målskiver på øvelsesterrænet.

3.1 Militæranvendelse

Planer og aktiviteter, der primært er begrundet i de militære sikkerheds- og uddannelsesmæssige behov, og retningslinjerne for den øvelsesmæssige indretning af terrænet.

Her er tale om terræændringer, anlæg, øvelsesfaciliteter m.v. med baggrund i bl.a. afsnit 11 i drifts- og plejeplanen: *Fremtidige behov og ønsker*.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
Pleje af slette.	Afdeling 102r, 103c, 104c, 105l, 107b, 109e, 113m og 114a: De tidligere landbrugsområder plejes ved årlige slåninger i form af høslet.	Gennemført. Arealerne høstes årligt af en lokal landmand.
Etablering af nye BSO-områder (beredskabsområder).	Afdeling 102g, 103a (vest) og 106a (syd for de gamle skydebaner): Områderne udlægges til nye BSO-områder.	Gennemført. Forberedelserne til BSO-området i afdeling 103a er igangsat, men pt. standset pga. indsigelser fra naboer. Der er i et område i afdeling 106a knust opvækst af pil i år 2007/2008.
Anlæggelse af Ringvej.	Der anlægges en ny ringvej gennem terrænet. Dels for at øge fremkommeligheden, men også for at fordele sliddet på øvelsespladsen. Vejen anlægges som en kombination af hjulvej og et parallelt transportspor for bæltekøretøjer.	Delvist gennemført. Hovedparten af ringvejen er anlagt, men der mangler fortsat knap en kilometer syd for Høvelte kaserne.
Udvidelse af kulissey.	Kulisseyen kan udvides.	Gennemført. Den gamle kulissey er revet ned, og en ny er opført ved Gammel Motorgård i form af containere.
Anlæg af delingslejr mm.	I det reserverede byggefelt syd for Høvelte Kaserne anlægges en delingslejr og en styre- og bremsebane.	Delvist gennemført. Delingslejr er opført. Der arbejdes på at finde en ny placering til opførelse af bremsebane.
Anlæg af bro.	Mulighed for anlæggelse af ny bro ved det eksisterende nærkamphus.	Ikke gennemført.
Etablering af observationspost (OP) og kontrolpost (CP).	De eksisterende OP/CP øst for Sandholmsøerne og øst for Høvelte Kaserne udbygges så de opfylder kravene til uddannelse. I det nordvestlige hjørne af Høveltegård opstilles en ny OP/CP.	Gennemført.
Pleje af skov og krat.	Alle nybeplantninger, inkl. underbeplantninger i eksisterende skovarealer, hegnes for at opnå en robusthed der gør dem egnede til øvelsesaktiviteter.	Ikke gennemført. De eksisterende skovrejsningsplaner er sat på standby.
	Alle hugstindgreb koordineres med den uddannelsesansvarlige for at sikre at plejen er optimal til øvelsesformål.	Ok. Alle indgreb koordineres og der er et godt samarbejde.
	Afdeling 112 og 113 (Ulerne): I området ved Ulerne tyndes krat og under-skov. Mindre områder med tæt underskov efterlades.	Gennemført. Området blev tyndet i 2008. Krat trænger igen til rydning.
	Afdeling 113: Området omkring Sparekasseegen skal fortsat være en åben skovlysning.	Ok. Området er ryddet for nogle år siden, men trænger til en ny rydning.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
	Afdeling 110b (Området vest for Høvelte Kaserne): Der ryddes en akse så området kan benyttes til fremrykning. Krattet i det vestlige hjørne tyndes for at skabe et nyt varieret øvelsesområde.	Gennemført.
	Afdeling 110f: Birkebevoksningerne tyndes for at give mulighed for mindre sløringsøvelser.	Ikke gennemført. Indsatsen ønskes ikke gennemført, da området ikke er anvendeligt til sløringsøvelser.
	Afdeling 108d (Kajerød Birkene): Bevoksningen tyndes.	Ikke gennemført. Området er udlagt til urørt skov.
	Afdeling 106e (de gamle skydebaner): Kratbevoksningerne imellem voldene tyndes og saneres for at fremme områdets generelle øvelsesmæssige anvendelsesmuligheder. Bevoksninger forynges efterfølgende efter anvisninger beskrevet i drift- og plejeplanen.	Ikke gennemført.
	Afdeling 102g (øst) og (vest): Etablering af nyt BSO område.	Gennemført.
	Afdeling 102g, 104a, 105e, 108d, 111e og 113e: Bevoksningen tyndes.	Delvist gennemført. 102g og 105e er gennemført. Sydøstlige del af 111e er gennemført. Den resterende del er ryddet og er nu bebygget. 108d og 113e er ikke gennemført. 104a er udlagt til urørt skov. Indsatsen i afdeling 108d ønskes ikke gennemført, da området er for fugtigt til øvelsesformål.
	Afdeling 102j, 107h og 107l: Bevoksningen tyndes med henblik på fremtidig konvertering til løvtræ.	Delvist gennemført. 102j og 107l er gennemført. 107h er ikke gennemført.
	Afdeling 102j og 107h: Rødgranen underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes.	Ikke gennemført.
	Afdeling 105m: Opsætning af musvågepinde. Indplantning af lærk som ammetræ og efterbedring med bøg. 50 % efterbedring.	Gennemført. Bevoksningen visnede og er blevet genplantet.
	Afdeling 106c: Pil knuses og der plantes birk, eg og skovfyr til fremtidige BSO-område. Arealet hegnes.	Ikke gennemført.
	Afdeling 106a: Tilplantning af mindre areal for at binde gl. Skydebaner sammen med ellebevoksningen øst for Nærkamphuset.	Ikke gennemført. Indsatsen gennemføres ikke grundet naboklager.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
	Afdeling 107m: Fjerne popler. Genplantning med eg og lind. Arealet hegnes.	Delvist gennemført. Indsatsen er påbegyndt, men er midlertidig på standby grundet en nyetableret nærkampsinstallation i nærheden.
	Afdeling 107l: Lærken underplantes med bøg og douglas-gran i holme. Arealet hegnes.	Ikke gennemført.
	Afdeling 110c: Fjerne popler. Poplerne fjernes til fordel for de blivende træer som eg, kirsebær og skovfyr.	Gennemført.
	Afdeling 105h: Fjerne popler. Genplantning med eg. Arealet hegnes.	Ikke gennemført.

Nylig udsprunget bøgeskov.

3.2 Naturbeskyttelse

Planer og aktiviteter, der primært er begrundet i pleje- og beskyttelse af terrænets naturværdier ses i skemaet nedenfor.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
Pleje af overdrev.	Afdeling 102a, 103a, 105b, 106b, 107d, 108b, 110a, 112a og 113b: Områderne som er under tilgroning ryddes forud for slåning af arealerne. Specielt afdeling 102, 103 (Sjælsmark området) og afdeling 110 (vest for Høvelte Kaserne) er under kraftig tilgroning. Vedplanter, der særligt er tilknyttet overdrev som tjørn, rosenarter, skovæble, slåen, fuglekirsebær og eg efterlades spredt på arealerne. En del af det ryddede materiale kan med fordel udlægges som små grendynger rundt omkring til fordel for krybdyr og mindre pattedyr. Områderne slås en eller flere gange årligt jævnfør retningslinjerne i drift- og plejeplanen. Hvis muligt opsamles det afslåede materiale. Særligt på arealerne afdeling 105b (syd for Søbakke), 112 og 113 (Ulerne), 107d (vest for Gl. Motorgård) og 108b (øst for Høveltegård) er det interessant at opsamle det afklippede materiale. Alternativt kan overdrevsområderne plejes ved afbrændinger. Afbrænding benyttes i det omfang det er muligt og foreneligt med sikkerhedsbestemmelser mm.	Gennemført. Slåning har tidligere vist sig vanskeligt grundet det kuperede terræn. Fra 2014 er slåning med opsamling af samtlige overdrevsområder dog iværksat med succes. Afdeling 102a: Der er sket rydning af området i 2007/2008. Områdets slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. Området er domineret af opvækst af tjørn og pil. Afdeling 103a: Der er sket rydning af området i 2007/2008. Størstedelen af områdets slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. En mindre del af området er for ujævnt til slåning. Området er domineret af opvækst af tjørn og pil. Afdeling 105b: Områdets slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. Afdeling 107d: Området slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. Afdeling 108b: Området slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. Afdeling 110a: Der er sket rydning af området i 2007/2008. Størstedelen af området slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. Den nordlige del af området er under tilgroning igen, og der bør ryddes. Afdeling 112a: Der er sket rydning af området i 2007/2008. Områdets slås og der sker opsamling af det afslåede materiale. Afdeling 113b: Områdets slås og der sker opsamling af det afslåede materiale.
	En række af overdrevsarealerne har dybe kørespor som følge af kørsel med bæltetøj. Køresporene udjævnes således det bliver muligt at køre på og slå områderne. Alternativt kan områderne plejes ved afbrænding såfremt de ikke jævnes ud.	Gennemført. Områderne gennemgås jævnligt for behov for udjævning.
		Ikke gennemført. Afbrænding er vurderet til ikke at være en hensigtsmæssig plejemetode.
Pleje af eng.	Afdeling 105a, 106a og 108a: Områderne plejes ved årlige slåninger i form af høslet.	Gennemført. Slåning har tidligere vist sig vanskeligt grundet det kuperede terræn og de hydrologiske forhold. Fra år 2014 er slåning med opsamling af samtlige engområder dog iværksat med succes.

Stendige

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
Udlægning af urørt skov.	Afdeling 104a (Birkearealer nord og vest for Sandholmsøerne), 107f (Birkearealet i Drabæk Mose), 106d (Birkemose), 102n (Birke/Løvskovsbevoksning), 107a og 107n (Høvelte Fredsskov): Områderne udlægges til urørt skov og områderne friholdes fra enhver form for forstlig drift. Alle døde og døende træer efterlades til naturligt forfald.	Gennemført.
Opdatering af fredskovspligtige arealer.	Følgende områder tinglyses fredskovspligtige efter Skovloven: Afdeling 107f, 107h, 107l, 107m, 104a (vestlige del), 106c, 114c og 114f (Skov og Naturstyrelsen – Østsjælland) Afdeling 102h, 102k, 102j, 102g, 102n (langs det nordlige skel) (Skov- og Naturstyrelsen – Øresund) Afdeling 113g, 113d, 113k og 113f (sydlige del) (Naturstyrelsen – Hovedstaden)	Ikke gennemført.
Pleje af våd- og moseområder.	Der udlægges en 5 meter no go zone rundt om alle våd- og moseområder. PMW-søen ved Ulerne må fortsat benyttes til øvelser for bæltekøretøjer.	Ikke gennemført.
	Afdeling 103 (Vandhul nr. 1): Det etablerede stryg justeres, så der kommer mere vand i mosen igen for at genoprette de hydrologiske forhold.	Gennemført. Vandhullet er i fin stand uden opvækst i bredzonen.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
	Afdeling 103 (Vandhul nr. 2): Krattet i mosen fjernes. Der følges op i efterfølgende år med gentagne rydninger.	Gennemført. Vandhullet er i fin stand uden opvækst i bredzonen.
	Afdeling 107 (Vandhul nr. 3): Pilekrattet omkring søen fjernes. Der følges op i efterfølgende år med gentagne rydninger. Der etableres svagt skrånende bredder. De efterladte kvasdynger på øst-siden fjernes.	Gennemført. Vandhullet er i fin stand uden opvækst i bredzonen. Kvasdyngerne er fjernet.
	Afdeling 112 (Vandhul nr. 4): Dræn nordøst for søen flyttes så drænvandet ledes ud i søen for at undgå udtørring. Kvasbunker rundt om søen fjernes.	Delvist gennemført. Drænet der leder væk fra området er knust og der er nu vandspejl året rundt. Kvasdyngerne er ikke fjernet, men er efterhånden ved af forgå af sig selv. Der vokser enkelte pilebuske i ved kanten af søen.
	Afdeling 102 (Vandhul nr. 5): Pilekrat rundt omkring søen fjernes med rod. Der følges op i efterfølgende år med gentagne rydninger.	Ikke gennemført. Pilekrattet står tæt rundt om hele søen.
	Afdeling 103 (Vandhul nr. 6): Pilekrat rundt omkring søen fjernes med rod. Der følges op i efterfølgende år med gentagne rydninger.	Gennemført. Fin åben sø med stor vandflade.
	Afdeling 104 (Vandhul nr. 7): Vådområde bestående af 3 søer. Buskene langs søens sydside fjernes. Der følges op i efterfølgende år med gentagne rydninger.	Ikke gennemført. Søen er under kraftig tilgroning af pil.
	Afdeling 110 (Vandhul nr. 8): Pilekrattet omkring søen fjernes. Elletræerne i det sydøstlige hjørne bevarer.	Gennemført. Pil hænger ud over vandpladen og kun mod syd er der en smule åbent.
	Afdeling 102 (Vandhul nr. 9): Krat i moseområderne fjernes. Grøften der forbinder de to moseområder stemmes op for at forbedre vandstanden i de to moseområder.	Delvist gennemført. Grøften er ikke opstemmet og der er massiv opvækst af især pil.
	Afdeling 113 (Carina søen): Området omkring søen hegnes og afgræses i et samarbejde med kommunen. Inden afgræsning ryddes krat inden for indhegningen. Desuden ryddes rækker af pil, som står nær søen.	Gennemført. Den ryddede flade er kraftigt domineret af brændenælde, dueurt, gyvel og enkelte bjørneklo. Afgræsning er iværksat.
Bekæmpelse af invasive arter.	Den eksisterende indsats mod kæmpebjørneklo fortsættes planperioden ud.	Ok.
	Afdeling 113 (Carina søen): Specielt omkring Carinasøen iværksættes et samarbejde om bekæmpelse af kæmpebjørneklo. Arealet omkring søen indhegnes og der afgræsses med får.	Gennemført. Græsning er iværksat. Kæmpebjørneklo findes spredt rundt på hele terrænet, men bekæmpes målrettet årligt ved punkt sprøjtning.
	Gyvel, pastinak samt japansk pileurt bekæmpes, hvor der er forekomster.	Gennemført.
Pleje af fortidsminder.	Afdeling 112 (ud mod Høveltevej): Gravhøjen der er ca. 11 meter i diameter og 0,5 meter høj holdes fri for øvelsesaktiviteter og må ikke beskadiges.	Ok. Fortidsmindet er naturligt afmærket af store træer, som står rundt om fortidsmindet.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
	På området findes en del jorddiger samt enkelte stendiger. Digerne må ikke beskadiges ved kørsel, gravning eller anden øvelsesaktivitet.	Ok. De eksisterende kørespor benyttes.
	Den gamle hulvej i det nordvestlige hjørne af Høvelte fredsskov skal bevares og dette gøres bl.a. ved at udlægges skoven til urørt skov og øvelsesfrit område.	Gennemført.
Udlægning af øvelsesfrie områder.	Drabæk Mose er et værdifuldt naturområde. Det friholdes derfor for øvelsesaktivitet med undtagelse af færdsel til fods. I perioden 1. maj til 31. juli er området helt lukket for øvelser.	Ok.
	Høvelte Fredsskov friholdes for øvelsesaktivitet med undtagelse af færdsel til fods.	Ok.

3.3 Publikumshensyn

Planer og aktiviteter, der primært er begrundet i hensynet til offentlighedens adgang til terrænet.

Planlagte aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Udførte aktiviteter
Opsætning af informationstavler.	Ved terrænets indfaldsveje opsættes informationstavler om hvor og hvornår der er øvelsesaktiviteter. Informationstavlerne vil desuden indeholde oplysninger om ordensreglement for færdsel.	Gennemført. Der konstateres jævnligt løse hunde på terrænet.
Opdatering af skiltning.	Skiltningen på terrænet opdateres i henhold til forsvarrets interne bestemmelser herom.	Gennemført.

Skiltning ved indgangen til øvelsespladsen.

3.4 Gennemførte aktiviteter ud over drifts- og plejeplanens anvisninger

Der er gennemført aktiviteter udover dét, der er beskrevet i drifts- og plejeplanen. Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner løber over 15 år, hvilket i forhold til visse driftsaktiviteter er relativt langsigtet. Derfor vil der ofte i løbet af planperioden opstå ideer og forslag til hensigts-

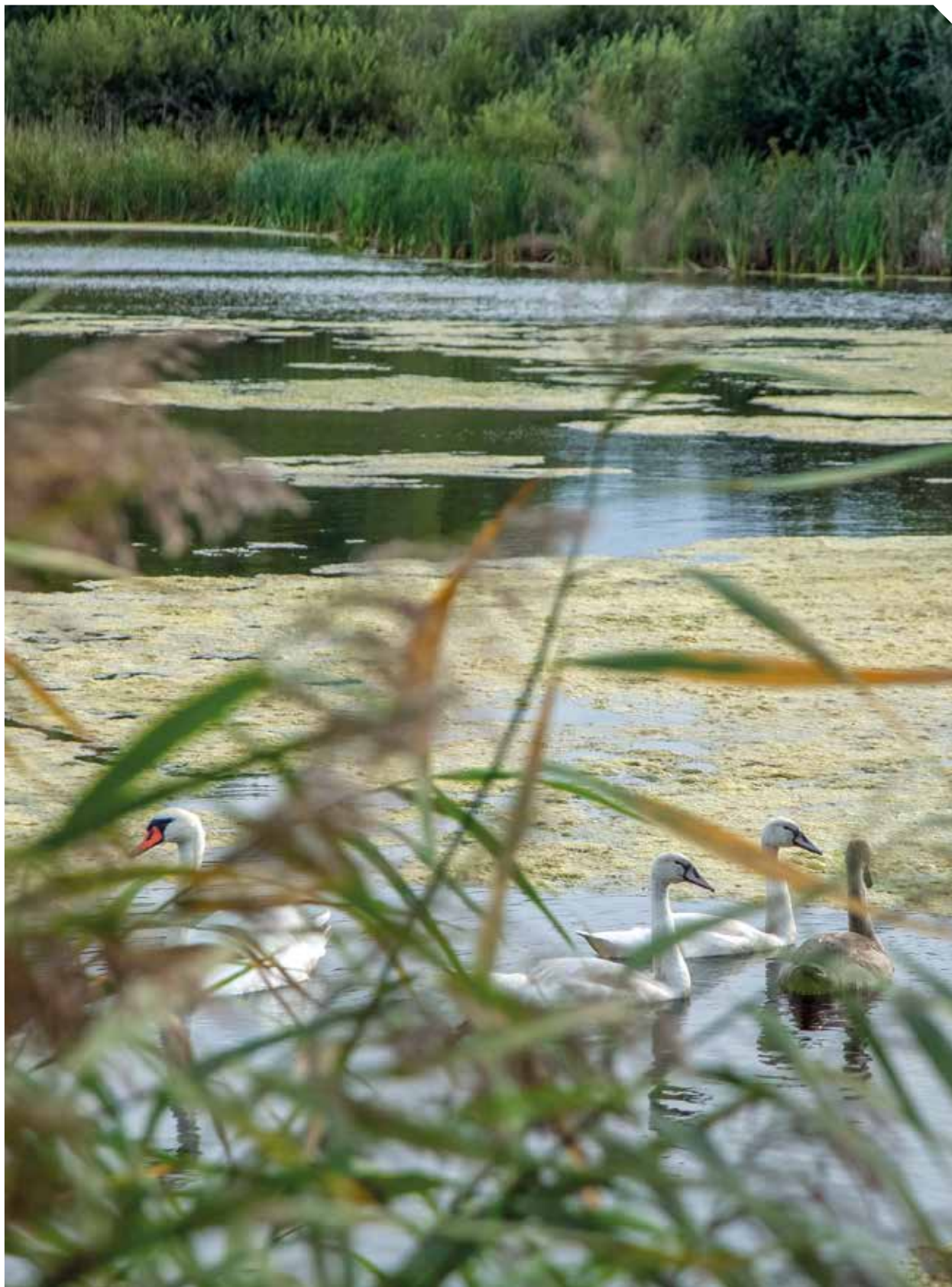
mæssige projekter, som ligger uden for planens konkrete virkemidler, men som støtter planens langsigtede mål. Der kan også opstå nye, ubehandlede problemstillinger, f.eks. invasive arter. Følgende er en gennemgang af de vigtigste emner og tiltag, der er gennemført uden at være beskrevet i planen.

Aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Status
Militæranvendelse/naturbeskyttelse Pleje af slette og overdrev	Afdeling 104b og 114c: Der er knust opvækst af pil i 2007/2008 og områderne er derved blevet åbnet op. Der er efterfølgende foretaget årlige mosaisklån timer af 104b til øvelsesformål.	Gennemført.
Militæranvendelse Etablering af øvelsesskov	Afdeling 105c (syd) og 112j: Der er etableret en øvelsesskov bestående af hurtigt voksende pil i år 2008. Der er plantet i alt ca. 3 ha.	Gennemført. Beplantningen er klippet ned i år 2010.
Naturbeskyttelse Vandhuller	Afdeling 101j og 104b: Der er i forbindelse med opbygning af vejfundamentet til den nye Ringvej fremkommet to nye vandhuller.	Ok. Der er skrabt kanter og ryddet pil ved vandhullet i afdeling 101j i år 2011. Vandhullet i afdeling 104b har mindre opvækst af pilebuske. Der er ved begge vandhullet etableret et overløbsrør til styring af maksimal vandstand.
	Afdeling 107k (sydkant af Drabæk Mose): Rydning af opvækst af træer og buske i 5 meter bræmme fra vandkanten i år 2010. Desuden udjævning af kanter.	Gennemført. Søen fremstår med åben vandspejl og uden opvækst.
Naturbeskyttelse Pleje af eng	Afdeling 107c (eng mod vest): Der er blevet knust opvækst af pil, således at området er blevet åbnet op.	Gennemført.
Naturbeskyttelse Vildtpleje	Vildtpleje er ophørt i år 2012. jagten udlejes.	Ok.
Militæranvendelse/naturbeskyttelse Skovdrift	Skovdriften er overgået til naturnær skovdrift.	Ok.
	Afdeling 110c: Træer, som står for tæt på bygningerne ved Høvelte Kaserne er ryddet.	Gennemført.
Militæranvendelse/naturbeskyttelse Pleje af overdrev/sletteområder	Afdeling 104c og 104b: Områder slås og det afslåede materiale opsamles.	Gennemført.
Naturbeskyttelse Regulering af mink	Regulering af mink ved levende fangst i fæller.	Gennemført.
Naturbeskyttelse Etablering af insektvold	Afdeling 110a (nordlige sletteområde): Der er etableret en insektvold på den østlige side af sletten.	Gennemført.
Militæranvendelse Etablering af kampstillinger	Afdeling 102r: Der er etableret to kampstillinger på sletteområdet.	Gennemført.

Aktiviteter	Aktivitetsbeskrivelse	Status
Militæranvendelse Nærkampinstallation	Afdeling 107 (Gl. motorgård): Der er etableret en nærkampinstallation ved Gl. Motorgård.	Gennemført.
Militæranvendelse/naturbeskyttelse Bortforpagtning af arealer til høstet.	Afdeling 103c (slette nord for Sandholmlejren), 104c (slette vest for Sandholmlejren), 105l (slette øst for Sandholmlejren), 107b (slette vest for Gl. Motorgård), 108e (slette vest for Høveltegård), 108b (del af overdrev vest for Kajerød Birkene), 113m (slette nordøst for Ulerne), 114a (slette vest for Ny Motorgård) og 115r (slette øst for Frimærkeskoven): Områderne slås eksternt af forpagter.	Gennemført.

Kørespor på øvelsespladsen.

Et kuld næsten udvoksede knopsvaner.

4. OPSUMMERING AF STATUS

Ovenstående aktivitetsgennemgang har afdækket, hvorvidt de planlagte aktiviteter på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er gennemført. Endvidere er der identificeret en række problemstillinger, som skal håndteres i de kommende år, for at Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse opfylder drifts- og plejeplanens målsætninger. Disse problemstillinger er kort opsummeret i det følgende med en overordnet evaluering af, i hvor høj grad planen er gennemført.

Overordnet er der på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads en udfordring med at sikre en fortsat slåning og opsamling af afslået materiale på de åbne arealer, da områderne er meget kuperede, og der ofte er spor efter tunge køretøjer. Desuden er det en udfordring at friholde vådområderne for opvækst.

Det vurderes, at de overordnede retningslinjer beskrevet i drifts- og plejeplanen er fulgt. Der er dog visse plejetiltag, som fortsat mangler gennemførelse. Dette er beskrevet nedenfor. Med hensyn til den rekreative udnyttelse, som skal foregå sikkerhedsmæssigt forsvarligt og uden at forstyrre Forsvarsministeriets brug, er der ikke kendskab til andre problemer på øvelsespladsen end hunde som luftes uden snor.

4.1 Militæranvendelse

Drifts- og plejeplanen beskriver en række tiltag omhandlende militæranvendelse, hvoraf en del af dem er udført. Bl.a. er der anlagt det mest af en omfattende ringvej rundt på hele terrænet. Der mangler blot en mindre del af vejen i den sydlige del af øvelsespladsen. Der er an-

lagt en ny nærkampby ved Gammel Motorgård og den gamle er fjernet, der er etableret en ny delingslejr samt en observationspost og en kontrolpost. Der mangler opførelse af en bro nær den nu ryddede nærkampby.

I forbindelse med skovdrift er der i drifts- og plejeplanen beskrevet en detaljeret skovdriftsplan, hvoraf kun en mindre del af indsatserne er gennemført. Flere områder er udlagt til urørt skov. I den forbindelse er der enkelte begrænsninger for øvelsesaktiviteter i Drabæk Mose og Høvelte Fredskov. Det vurderes at disse overholdes og områderne benyttes udelukkende til øvelser, som foregår til fods.

4.2 Naturbeskyttelse

Med hensyn til naturbeskyttelse er en stor del af de planlagte aktiviteter gennemført. De enkelte aktivitetstyper gennemgås nærmere nedenfor.

Pleje af eng-, overdrev- og slettearealer

En stor del af de åbne områder har i en årrække været slået inkonsekvent og uden opsamling grundet det kuperede terræn. Fra år 2014 er områderne slået med opsamling som beskrevet i drifts- og plejeplanen. Afbrænding har ikke været praktiseret, da det er vurderet problematisk som en driftsform på dette terræn.

Pleje af vådområder

Med hensyn til pleje af vådområder på øvelsespladsen er størstedelen i en fin tilstand og fremstår åbne uden dominerende opvækst i bredzonen. Enkelte mangler dog rydning.

Militært anlæg.

Kig ud over engarealerne ned mod Sjælsø.

Det vil være optimalt med en løbende plejeindsats af vådområderne, f.eks. 3-5 stk. årligt, afhængig af størrelse og omfang af plejen. Hermed vil der hele tiden være forskellige successionsstadier af vådområder på terrænet.

Skov

Der er udlagt områder med urørt skov, hvor skovdriften er ophørt.

Invasive arter

Bjørneklo findes på en stor del af terrænet og bekæmpes årligt og effektivt. Der har været enkelte forekomster af japansk pileurt. Pileurten er sprøjtet væk og evt. nye forekomster bekæmpes løbende. Der overvåges desuden for gyvel og pastinak, som bekæmpes løbende.

Kulturinteresser

På øvelsespladsen er kun et enkelt fortidsminde – en gravhøj tæt på Høvelte Kaserne. Desuden findes en del sten- og jorddiger. Både gravhøjen samt diger skånes for kørsel og fremstår velholdte.

4.3 Publikumshensyn

Der er offentlig adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, når der ikke foregår øvelsesaktiviteter på terrænet. Der er opstillet informationsstandere ved indfaldsvejene, som opdateres med hensyn til oplysninger om øvelsesaktiviteter. Endvidere viser de opsatte skilte

kort over området samt ordensreglement for offentlighedens færdsel.

Man kan finde en række oplysninger, der er relevante for besøgende, på Forsvarsministeriets hjemmeside www.forsvaret.dk.

4.4 Gennemførte aktiviteter ud over drifts- og plejeplanens anvisninger

Både af militære og naturmæssige hensyn er der sket tiltag ud over de planlagte indsatser beskrevet i drifts- og plejeplanen.

Der er bl.a. etableret pilebeplantninger til øvelsesformål samt to kampstillinger. Der er i den sydlige del af terrænet etableret en insektvold, et vådområde syd for Drabæk Mose er blevet ryddet og en mindre bevoksning af træer er ryddet, da den stod meget tæt på nogle kasernebygninger. Mindre slette og overdrevsområder slås ud over de beskrevet i drifts- og plejeplanen. Enkelte områder er ligeledes ryddet for opvækst.

Der er i de senere år konstateret mink i området, hvorfor mink reguleres løbende med levende fangst i fælder.

Vildtplejen på øvelsespladsen er ophørt i 2012 og jagten er udlejet. Skoven drives fremadrettet ved funktionsudbud og efter principperne om naturnær skovdrift.

Kig ud over et af vådområderne.

Blishøne i vandet.

5. AKTIVITETER

I det følgende beskrives de aktiviteter, der skal gennemføres i de kommende 5 år på tabelform. De er ind delt efter driftsform, f.eks. rydning, og listet op efter identitetsnumre (id). Terrænet er inddelt i afdelinger og derunder i litra, og tallene i kolonnen Afdeling og litra, f.eks. 113f, henviser til disse. Der er benyttet en række forkortelser for arealtyper og træartskoder, jævnfør kort til drifts- og plejeplanen: overdrev (ORE), slette (SLE), eng (ENG), krat (KRT), sø (SØ), samt eg (EG), rødgran (RGR), sitkagran (SGR), lærk (LÆR), pil (PIL), birke (BIR) og poppel (POP). Endvidere er der angivet arealstørrelser (ha) samt en tidsramme for gennemførelse af den pågældende aktivitet. Angivelserne kan tilsvarende findes på det medfølgende aktivitetskort (bilag 7.1). Der kan være dobbeltangivelse af områder i de følgende tabeller,

da områder med førstegangsspleje f.eks. også vil indgå i løbende pleje/drift, og derfor også kan være omfattet af andre aktivitetstyper.

Det bemærkes, at en række af de beskrevne aktiviteter kan kræve myndighedsgodkendelse, før de kan gennemføres.

5.1 Rydning

Flere bevoksede områder skal ryddes eller tyndes som en del af indsatsen i drifts- og plejeplanen.

Rydning: Målsætning militæranvendelse og naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
1-1	Ulerne.	112 og 113. (EG, POP KRT, BIR, og RGR)	37,57	2016/17.	Delvis rydning. I området ved Ulerne tyndes krat og underskov. Mindre områder med tæt underskov efterlades.
1-2	Området omkring Sparekasseegen.	113f (EG)	1,89	2016/17.	Delvis rydning. Området omkring Sparekasseegen skal fortsat være en åben skovlysning. Underskoven ryddes.
1-3	Ved de gamle skydebaner.	106e og 106c. (KRT)	0,98	2016/17.	Delvis rydning. Kratbevoksningerne imellem voldene tyndes og saneres for at fremme områdets generelle øvelsesmæssige anvendelsesmuligheder. Bevoksninger forynges efter anvisninger beskrevet i drift- og plejeplanen.
1-4	Birkebevoksning.	113e (BIR)	0,58	2016/17.	Delvis rydning. Bevoksningen tyndes.
1-5	Nåleskov syd for Høvelte fredskov og Frimærkeskoven.	107h og 102j. (RGR)	0,41	2017/18.	Delvis rydning med efterfølgende underplantning. Afdeling 107h tyndes og der underplanter efterfølgende i afdeling 107h og 102j med bøg og douglasgran i holme. Områderne hegnes.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
1-6	Ved de gamle skydebaner.	106c (BIR og pil)	4,12	2018.	Rydning af pil og efterfølgende genplantning. Pil trækkes op og der plantes birk, eg og skovfyr til fremtidige BSO-område. Arealet hegnes efterfølgende.
1-7	Øst for Sandholmlejren.	105h (POP)	0,55	2018.	Rydning med efterfølgende genplantning. Poplerne fjernes og der genplanter med eg. Arealet hegnes efterfølgende.
1-8	Vest for Gl. Motorgård.	107m (POP)	0,5	2018.	Rydning med efterfølgende genplantning. Poplerne fjernes og der genplanter med eg og lind. Arealet hegnes efterfølgende.

5.2 Slåning

På store dele af terrænet skal der gennemføres slåning for at sikre lysåbne naturarealer. Der er tale om hhv. eng-, overdrev- og sletteområder. Der slås fremadrettet med forskellig interval afhængig af øvelsesmæssige behov, hvorfor slåning af eksempelvis overdrevsarealer har forskellige id numre.

Slåning: Målsætning militæranvendelse og naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
2-1	Overdrevsarealer mm.	112a, 110a, 110g, 120b, (ORE, AAN)	13	4-6 gange årligt.	Slåning med opsamling. Arealerne slås og det afslåede materiale opsamles. Ved hver slåning efterlades ca. 2 x 0,5 ha pr. 10 ha uslået. Ved hver slåning ændres placeringen for det uslåede område. For at sikre specifikke øvelsesmæssige rammer slås områderne 4-6 gange årligt.
2-2	Overdrevsarealer.	112a, 110a, 107d, 106b, , 104b, 102a. (ORE, ENG, MOS)	31,5	En gang årligt.	Slåning med opsamling. Arealerne slås og det afslåede materiale opsamles. Ved hver slåning efterlades ca. 2 x 0,5 ha pr. 10 ha uslået. Ved hver slåning ændres placeringen for det uslåede område. For at og sikre specifikke øvelsesmæssige rammer slås områderne en gang årligt.
2-3	Terrænets øvrige overdrevsarealer.	102a, 103a, 105b, 106b, 107d, 108b, 110a, 112a og 113b. (ORE)	147	Hvert andet år.	Slåning med opsamling. Arealerne slås og det afslåede materiale opsamles. Ved hver slåning efterlades ca. 2 x 0,5 ha pr. 10 ha uslået. Ved hver slåning ændres placeringen for det uslåede område.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
2-4	Slettearealer og overdrevsareal ved Kajerød Birkene.	102r, 103c, 104c, 105l, 107b, 108b, 109e, 113m og 114a. (SLE)	40	En gang årligt startende fra 2016.	Slåning med opsamling. Arealerne slås årligt med efterfølgende opsamling i form af høstet.
2-5		104c (SLE)	5,5	Hvert andet år.	Slåning. Arealerne slås hvert andet år. Ved hver slåning efterlades ca. 2 x 0,5 ha pr. 10 ha uslået. Ved hver slåning ændres placeringen for det uslåede område.
2-6	Engarealer.	106a, 106j, 107c (ENG)	7,2	En gang årligt.	Slåning med opsamling. Arealet slås med efterfølgende opsamling. Ved hver slåning efterlades ca. 2 x 0,5 ha pr. 10 ha uslået. Ved hver slåning ændres placeringen for det uslåede område. For at og sikre specifikke øvelsesmæssige rammer slås områderne en gang årligt.
2-7		105a, 106a og 108a. (ENG)	28,5	Hvert andet år.	Slåning med opsamling. Arealet slås med efterfølgende opsamling. Ved hver slåning efterlades ca. 2 x 0,5 ha pr. 10 ha uslået. Ved hver slåning ændres placeringen for det uslåede område.

Kig ud over terrænet.

5.3 Hydrologi

Fremadrettet plejes vådområderne efter behov. Enkelte vådområder mangler pleje, som skal udføres inden for de næste par år. Vådområderne fremgår af aktivitetskortet (bilag 7.1).

Hydrologi: Målsætning militæranvendelse og naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
3-1	Vandhul nr. 5	102b (SØ)		2017 og derefter hvert 5. år.	Rydning. Pilekrat rundt omkring søen fjernes med rod. Der følges op i efterfølgende år med gentagne rydninger.
3-2	Vandhul nr. 7	104f (SØ)		2018 og derefter hvert 5. år.	Rydning. Vådområde bestående af 3 søer. Opvækst rundt om de to vestlige søer fjernes. Pilebuske fjernes med rod.
3-3	Vandhul nr. 9	102e (MOS)		2019 og derefter hvert 5. år.	Rydning og opstemning for at forbedre vandstand. Krat og pil i moseområderne fjernes. Grøften der forbinder de to moseområder stemmes op for at forbedre vandstanden i de to moseområder.

5.4 Beplantningspleje

I et enkelt område skal der underplantes en allerede eksisterende bevoksning.

Beplantningspleje: Målsætning militæranvendelse og naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
4-1	Nord for Gamle Motorgård.	107l (LÆR)	0,80	2017.	Underplantning. Lærken underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes efterfølgende.
4-2	Frimærkeskoven	102j (RGR)	1,20	2017.	Underplantning. Området underplantes med bøg og douglasgran i holme. Områderne hegnes.
4-3	Ved de gamle skydebaner.	106c (BIR og PIL)	5,10	2018.	Genplantning efter optrækning af pil. Området, som er ryddet for pil tilplantes med birk, eg og skovfyr til fremtidige BSO-område. Arealet hegnes efterfølgende.
4-4	Øst for Sandholmlejren.	105h (POP)	0,55	2018.	Genplantning efter rydning af popler. Området genplantes med eg. Arealet hegnes efterfølgende.
4-5	Vest for Gl. Motorgård.	107m (POP)	0,5	2018.	Genplantning efter rydning af popler. Området genplantes med eg og lind. Arealet hegnes efterfølgende.

5.5 Kulturhistoriske interesser

På øvelsespladsen er der enkelte fortidsminder, som skal bevares og beskyttes.

Kulturhistoriske interesser: Målsætning naturinteresser.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
5-1	Gravhøj ud mod Høveltevej ved Høvelte Kaserne.	112a Ej på kort.		Løbende.	Friholdes for øvelsesaktiviteter. Gravhøjen der er ca. 11 meter i diameter og 0,5 meter høj holdes fri for øvelsesaktiviteter der kan beskadige højen.
5-2	Hele terrænet.	Ej på kort.		Løbende.	Sten- og jorddiger friholdes så vidt muligt for øvelsesaktiviteter. På området findes en del jorddiger samt enkelte stendiger. Digerne må ikke beskadiges ved kørsel, gravning eller anden øvelsesaktivitet.

Lysåbent vandhul med opvækst af bl.a. skeblad, vandpest og dunhammer.

5.6 Invasive arter

På øvelsespladsen er der hidtil sket bekæmpelse af invasive arter. Der skal fortsat ske overvågning og bekæmpelse af invasive arter.

Invasive arter: Målsætning naturbeskyttelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
6-1	Kæmpe-bjørneklo.	Ej på kort.		Løbende.	Overvågning og bekæmpelse. Terrænet overvåges for forekomster af kæmpe-bjørneklo. Hvis der konstateres forekomster iværksættes bekæmpelse. Græsning ved Carina søn fortsættes.
6-2	Gyvel, gyldenris, pastinak samt japansk pileurt bekæmpes, hvor der er forekomster.	Ej på kort.		Løbende.	Overvågning og bekæmpelse. Terrænet overvåges for hhv. gyvel, gyldenris, pastinak og japansk pileurt. Bekæmpelse iværksættes hvis de konstateres på terrænet.

5.7 Andet

Andet: Målsætning militæranvendelse.

Id	Lokalitet	Afdeling og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
7-1	Hele terrænet.	Ej på kort.			Afklaring af ny placering for bremsebane. Delingslejr er opført. Der arbejdes på at finde en ny placering til opførelse af bremsebane.
7-2	Hele terrænet.	Ej på kort.		Løbende efter behov.	Udjævning af kørespor. Kørespor, som opstår i øvelsesterrænet ved kørsel med større køretøjer udjævnes løbende, for ikke at vanskeliggøre slåning af arealerne.
7-3	Flere skovområder.	107f, 107h, 107l, 107m, 104a (vestlige del), 106c, 114c og 114f. 102h, 102k, 102j, 102g, 102n (langs det nordlige skel). 113g, 113d, 113k og 113f (sydlige del). Ej på kort.		Senest i år 2018.	Områder til tinglysning som fredskovs-pligtige efter Skovloven. Følgende områder tinglyses fredskovs-pligtige: Afdeling 107f, 107h, 107l, 107m, 104a (vestlige del), 106c, 114c og 114f (Skov og Naturstyrelsen – Østsjælland). Afdeling 102h, 102k, 102j, 102g, 102n (langs det nordlige skel) (Skov- og Naturstyrelsen – Øresund). Afdeling 113g, 113d, 113k og 113f (sydlige del) (Naturstyrelsen – Hovedstaden).

6. REFERENCER

FBE (2011): FBE bestemmelse for drifts- og plejeplaner. Bilag 5 til FBEBS 610-6. Tilgængelig på www.forsvaret.dk.

Miljøministeriet (2000): Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste (2008): Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, Drifts- og Plejeplan 2008-2022. Tilgængelig på www.forsvaret.dk.

7. BILAG

7.1 Aktivitetskort

Kortbilag med oversigt over de planlagte aktiviteter for de kommende 5 år er ilagt bagerst.

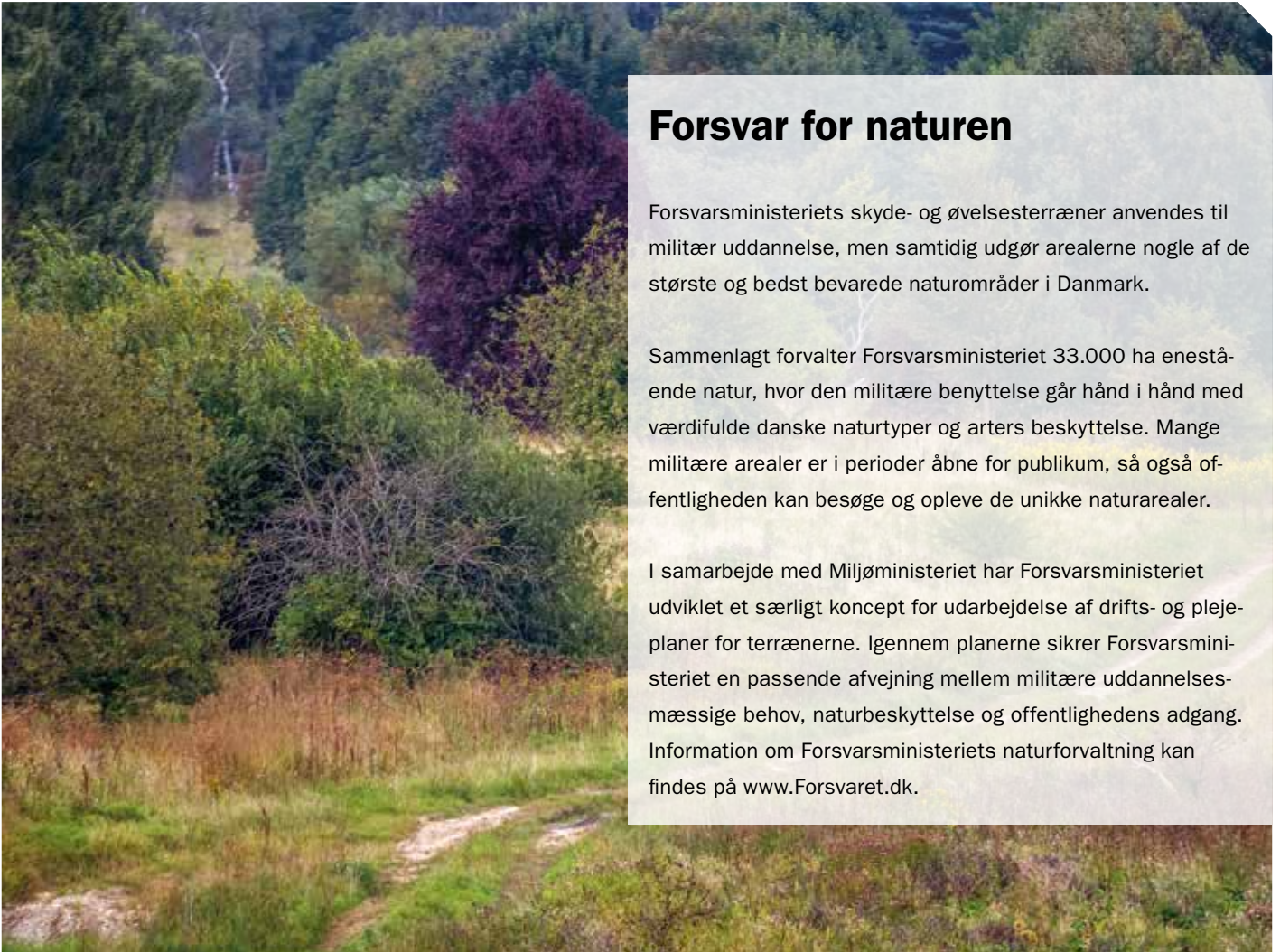

Forsvar for naturen

Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner anvendes til militær uddannelse, men samtidig udgør arealerne nogle af de største og bedst bevarede naturområder i Danmark.

Sammenlagt forvalter Forsvarsministeriet 33.000 ha enestående natur, hvor den militære benyttelse går hånd i hånd med værdifulde danske naturtyper og arters beskyttelse. Mange militære arealer er i perioder åbne for publikum, så også offentligheden kan besøge og opleve de unikke naturarealer.

I samarbejde med Miljøministeriet har Forsvarsministeriet udviklet et særligt koncept for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner for terrænerne. Igennem planerne sikrer Forsvarsministeriet en passende afvejning mellem militære uddannelsesmæssige behov, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang. Information om Forsvarsministeriets naturforvaltning kan findes på www.Forsvaret.dk.

Kortbilag til evaluering Aktivitetskort 2016 - 2020 Høvelte-Sandholm- Sjælsmark Øvelsesplads

534 ha

